

UIT DE MEMOIRES VAN EEN MISDIENAAR

Neomist Jo van der Asdonk op weg van de kerk naar huis met Pasen 1955.

Kerkelijke feesten en vieringen vormden in mijn Meijelse jeugd het middelpunt van het dagelijkse leven, zo vanzelfsprekend als de kerk geografisch in het midden van het dorp staat op de kruising van twee wegen. Het zijn de coördinaten van een overzichtelijk en afgerond geheel zoals de meer dan 400 jaar oude tekening zo treffend laat zien. Binnen de cirkel voltrok het hele leven zich. Van mijn ene opa werd verteld dat hij ooit in Luik was geweest en de andere had de Zoo in Antwerpen bezocht. Of wij ooit zo ver zouden komen was zeer de vraag. Voorlopig bepaalde de Meijelse horizon ons leven, met in het middelpunt de kerk die het kruispunt een verticale dimensie gaf. Ik heb die kerk in drie gedaanten meegemaakt: de oude neogotische kerk waarin ik in 1944 gedoopt ben, de noodkerk die de kerk van mijn jeugd was en de huidige kerk die, vanaf 1956 eenmaal op kostschool, de kerk van mijn vakanties werd.

Naar de kerk in het midden waren de mensen vanouds en voortdurend op weg. Dagelijks voor de eerste en de tweede mis, op zon- en feestdagen was er ook nog de hoogmis en bovendien 's middags om drie uur lof. In de Dorpsstraat waar wij woonden, was het een komen en gaan van kerkgangers. Als misdienaar begaf ik me bijna dagelijks op weg en soms meerdere malen per dag, niet zelden door weer en wind. Je moest een kwartier voor tijd aanwezig zijn. Volgens de kapelaan diende je te knielen voor het altaar als er voor de mis geluid werd. Wie te laat kwam, kon op een uitbrander rekenen, soms met een draai om de oren toe, een enkele keer voor het front van de verzamelde parochianen. Dat waren nog eens tijden. Toen was opvoeden nog een werkwoord met een lijdend voorwerp.

Processie

Op speciale dagen trokken we de kerk uit. Dan was er processie. Bij Mariafeesten gingen we door de bebouwde kom, maar bij het feest van Marcus en de Kruisdagen door de velden er omheen. De eerst genoemde feesten werden met praal en pracht gevierd: de harmonie liep mee, de schutterij vormde een erewacht langs het baldakijn waaronder de pastoor de monstrans droeg. Daarvoor liepen

zangers en de zangeressen, bruidjes en maagden, het volk in alle soorten en allemaal in de zondagse kleren. De mensen die langs de straten woonden waar de processie trok, hadden de ramen versierd met kaarsen en bloemen, sommigen hadden complete altaren opgericht in de voordeur, met kleedjes op etagères waarop heiligenbeelden stonden en vaak een Heilig Hartbeeld. Er werd gewierookt en gezongen en bij de kapelletjes en de jongensschool werd steeds een klein lof gevierd met een meerstemmig *Tantum ergo* van het dameskoor. De overgave waarmee gezongen werd, zie ik nog steeds voor me in de getuite mond van sopraan Mientje Vaes die het hoogste lied zong. Ik heb ervan genoten en in mijn herinnering staat de zon tijdens die processies altijd stralend aan de hemel en heeft iedereen goeie zin.

Rustaltaar voor sacramentsprocessie op kruispunt Dorpsstraat - Molenstraat. Leiders van Jong Nederland (o.a. Pierre Verstappen) houden de wacht.

Vrouwen en meisjes dragen Maria door de Meijelse straten (processie 1955).

Veel intiemer en spiritueler vond ik de sobere processies die 's ochtends vroeg door de berijpte velden trokken als alleen de litanie van Alle Heiligen klonk in het sonore gregoriaans van het mannenkoor. Steeds weer die herhalingen *Ora pro nobis, Libera nos Domine* en *Te rogamus audi nos*. Zo liepen we door het opkomend gewas, biddend voor het gewas, woorden herhalend waarvan ik de betekenis niet kende maar waarvan ik de ernst begreep. De kapelaan had wel geprobeerd de misdienaars Latijn te leren. Ik weet nog hoe ik mijn hersentjes pijnigde. Een jaar of acht was ik en ik moest proberen te begrijpen dat het Latijnse *Domini* (één woord) *aan de Heer* betekent (drie

Het Meijelse vaandel van de broederschap van de Heilige Familie uit 1909.

woorden!!). ‘Vader hoe kan dat?’ vroeg ik en hij begreep het ook niet. Het was voor mij een echte *cultural shock*: ik lag er wakker van. Toen de nieuwe pastoor Grubben kwam, was het snel afgelopen. Hij was dik tevreden als we de woorden van buiten kenden. Wat ze betekenden kwam later wel, voorlopig was het genoeg te weten dat ze veel betekenden en dat eerbied geboden was. Slecht één keer per jaar trok de processie het dorp uit, naar Ommel. In een lange stoet door de Astense Peel met aan het einde een kar met paard voor wie het niet meer kon bijbenen. Het had met boetedoening te maken en de echte zondaar, zo werd verteld, deed erwten in de klompen om zich te pijnigen en zo vergiffenis te verkrijgen. In Ommel weer veel lof in het veel te kleine kerkje en ik denk dat er veel te biechten viel. Ik weet nog hoe ik er flauw viel en in de pastorie door een liefdevolle pastoorsmeid weer tot leven werd gewekt.

Slechts één keer in mijn jonge leven is het voorgekomen dat de processie Meijel in trok toen de Sterre der Zee het dorp bezocht. Het genadebeeld uit Maastricht werd op initiatief van monseigneur Lemmens (‘vader bisjop’) heel Limburg doorgezeld. We haalden het af aan de Roggelse brug met een complete processie en het halve dorp erbij. Het beeld bleef enkele dagen in de kerk. Het meest indrukwekkend vond ik dat de schutterij dag en nacht de wacht hield. Ik zie het nog, in het vallen van de avond door de zijdeur langs het kerkhof: stoere schutters die de hele nacht opblijven! Een dag of wat later leverden we de Sterre der Zee weer af bij het andere kanaal op de Heldense dijk. Daar werd de fakkel overgenomen. Wij bleven achter met ons eigen Mariabeeld en dan was er elke maandagavond Marialof vanwege de wonderdadige medaille. Dat hadden de paters lazaristen, die vanuit Panningen geestelijke bijstand verleenden, bedacht. Het was aanvankelijk een groot succes.

Religieuze feesten

De processies waren hoogtepunten in het kerkelijk jaar, maar zeker niet de enige. Kerstmis, Pasen, Pinksteren, Hemelvaart, Sacramentsdag en Allerzielen werden in de kerk gevierd maar met

veel devotie en gezang. De kerk was stampvol en er werd massaal meegezongen. Ik herinner me nog dokter Buyen die ergens op de voorste rijen in de stralen van de binnenvallende zon met opgerolde hemdsmouwen uit volle borst het *credo* meezong. Of hij het allemaal geloofde weet ik niet, een heilig boontje was hij zeker niet, maar het klonk als een klok. Soms werd het kerkelijk gebeuren je wel eens te veel. Bij mij was dat steeds het geval als ik op zondagmiddag om drie uur het lof moest dienen. Je moest dan tijdens de rust van de voetbalwedstrijd naar de kerk en niemand ging mee. Zo kende het misdienaarsleven naast lusten ook lasten.

In de kerk, uit de kerk, naar de kerk. Soms deed je het alle drie tegelijk en wel met Allerzielen. Je kon dan 'aflaten' verdienen, een soort *airmiles* voor de mensen in het vagevuur. Als wij veel voor hen bidden, mogen ze eerder naar de hemel. Je moest daarvoor steeds een stel onze vaders, weesgegroeten en eer-aan-de-vaders bidden, dan naar buiten gaan en dan weer bidden en dan weer naar buiten, etcetera, hoe vaker hoe beter. Dat was nou wat men 'pesjoenkelen' noemt, een merkwaardig gebruik dat toen het nog in zwang was, al hilariteit en twijfel opriep. Je was zo'n beetje je eigen gebedsmolen en of het hielp... ik had er een hard hoofd over in. Ik was er ook niet zo goed in. Mijn zussen scoorden veel hoger. Zij verkochten ook altijd meer loten voor het goede doel dan ik. Ik voelde mij een kleingelovige. Dat ik naar het seminarie wilde, heb ik dan ook niet zelf bedacht.

Bijzondere momenten

Bijzondere momenten in het leven van een misdienaar waren huwelijken, begrafenissen en ziekenbezoek. Als misdienaar was je daarbij onmisbaar. Zo mocht je uit school blijven bij trouwerijen en *requiem*-missen. Dat gaf aan hoe belangrijk je was en het voelde chique. Terwijl je klasgenoten moesten doorleren, had jij groter werk te verrichten en nog wel in het 'Latijns'. Het meest indrukwekkend vond ik het ziekenbezoek, meestal om de communie te brengen, soms voor de toediening van het H. Oliesel. Je liep dan voor de priester uit, in je hand een lantaarn met bovenop een belletje dat je met je middelvinger

bediende. Vaak was het nog donker. Je kwam binnen bij mensen die ziek in bed lagen. Op de drempel zei de priester "gezegend zij dit huis" en wij moesten plechtig zeggen "en allen die er wonen", in het Latijn natuurlijk. Het waren ontroerende samenkomsten. Was het ver weg in het dorp dan reed Harry Melssen met de taxi voor. Het best herinner ik me de bediening ergens in het Platveld van een oude man met een lange baard. Hoe pater Bastiaensen die ik toen vergezelde, zijn voeten zalfde. Pater Bastiaensen, onlangs overleden, was een van de Lazaristen die in Meijel assisteerde. Enkele jaren later werd hij mijn leraar Latijn en Grieks, weer wat jaren later, toen ik aan de Nijmeegse universiteit was aangesteld, een dierbare collega.

Omgang met de dood

Als kind werd je voortdurend met dood en leven geconfronteerd, maar je ging er heel gewoon en vanzelfsprekend mee om. Ik weet dat mijn vader mij meenaam naar het doodsbed van opa aan de Schoolstraat. Hij lag daar opgebaard in de grote kamer, de kamer met de paardjesklok, die uit piëteit was stilgezet. Ik herinner hoe moeder Hunnekens ons naar binnen vroeg om te zien hoe mooi haar dode kindje in de wieg lag. En hoe buurjongen Frans Pluym en ik als 'urste noabers' elk een kistje droegen van de bij de geboorte overleden tweeling van de familie Joosten. Vanaf de Kurversweg liepen we met onze vederlichte, droeve last voorzichtig naar de kerk als was het kostbaar porselein. Het ontroert me als ik eraan terugdenk. Als misdienaar ging je er professioneel mee om. En ook zakelijk. Bij ziekenbezoek was de eerste blik van elke misdienaar steeds gericht op de rechter voorhoek van het huisaltaartje. Daar lag een dubbeltje óf een kwartje. Je had al een schatting in je hoofd als je de drempel over ging en zag bij het binnenkomen van de kamer meteen hoeveel het was. Soms viel met mee, soms viel het tegen maar bij het weggaan veegde je het bedrag devoot van tafel en stak het in je zak. In de kerk teruggekeerd ging het geld in de pot.

Misdienaarsuitjes

Met die pot gingen we onder begeleiding van

28 maart 1943, pastoor Alphons Gerijmans is 40 jaar priester.

de kapelaan op reis. Altijd naar Zuid Limburg behalve één keer naar Nijmegen en zo bezocht ik voor het eerst de stad waar ik sinds 1966 woon. Ik heb aan die reisjes allerhande herinneringen en wat fotootjes over gehouden. Ik was al erg jong misdienaar en kon nog nauwelijks fietsen. Zo mocht ik bij het eerste reisje bij de kapelaan achter op de solex. In Roermond namen we de trein. Een belevenis op zichzelf. Ik had van thuis een grote fles gele limonadegazeuze meegekregen. Toen ik die in de trein opende, spoot het kostbare vocht alle kanten op. Ik zie nog het treurige stroompje over de vuile vloer van de treinwagon kringelen. Een klein trauma, maar het werd ruimschoots goedge maakt toen ik in de grotten van Valkenburg de enige was die de diepte van een put juist inschatte. De kapelaan was trots op me. Soms deelde hij oorvijgen uit en het waren scherpe zo weet ik uit beproefde ervaring, maar kapelaan Penders was een hartelijk en meevoelend mens. Ik zie hem nog in tranen toen hij tijdens de vroegmis op 30 december 1954, die ik toevallig bij hem diende. Hij kreeg toen te horen dat pastoor Schreurs, die de avond tevoren een beroerte had gehad, die nacht overleden was en hij de mensen

Neomist Piet Derckx en familie in 1965.

daarvan in kennis moest stellen. De begrafenis voor de pastoor vond plaats tussen de steigers van zijn nieuwe kerk. Ik herinner me ook nog dat hij vanuit zijn functie van legeraalmoezenier tot bouwpastoor in Meijel benoemd was. Bij zijn inhuldiging was er een soort militaire parade op het terrein waar de nieuwe kerk gebouwd moest worden. Enkele van de militairen, die stram in de houding stonden, vielen flauw. Voor jongetjes onder elkaar was dat een stoer verhaal.

Het meest gedenkwaardige misdienaarsreisje vond plaats op 17 augustus 1954. We gingen met alle Limburgse misdienaars naar de misdienaarsdag in Maastricht. Jan Berben en ik hadden een bijzondere rol. We mochten met vertegenwoordigers uit andere parochies de bisschop begeleiden in de Sint Servaes. We hadden daarvoor een rode, op naam gestelde, speciale kaart (ik heb hem nog!). We waren uitverkoren, zo stond erop te lezen “voor goede en trouwe dienst”, al wisten we dat het ook was omdat we ongeveer even lang waren. Ik weet niet wat Jan er zich nog van herinnert, maar mij is vooral bijgebleven hoe merkwaardig de kleding was van sommige stadse misdienaars. Wij hadden keurige op maat gemaakt toegesjes. Zij droegen rokjes met wat in het Meijels ‘helpen’ heten die je op maat kon afstellen. Met de superplie eroverheen zag je er niets van, maar wij lagen in een deuk toen we het zagen. Net meisjes, en dat was *way over the top* voor zowel de man als de misdienaar in ons.

Hoe belangrijk de kerk in het dagelijkse leven was, heb ik ondervonden bij een ziekenbezoek ergens in de vroege ochtend in de Kerkstraat op de plaats waar vroeger het fietspad begon. Ik liep met de pastoor door de ochtendmist, in mijn hand de lantaarn en op gezette tijden bediende ik het belletje. De stilte werd alleen doorbroken door de penetrante geur die opsteeg uit de velden waar pas gegierd was. Hier en daar bogen passanten, gemaand door mijn belletje, devoot hun hoofd. Uit de verte naderde een vrachtauto van Frans Maas. Dat gebeurde dagelijks, maar tot mijn stomme verbazing stopte de chauffeur, stapte uit en zeeg met beide knieën op straat. Ik heb me nooit belangrijker gevoeld. Je zou er roeping van krijgen.

Naar het seminarie

Maar dat ik een paar jaar later naar het seminarie ging, heeft een andere, veel directere grond. Ik voelde aanvankelijk geen roeping zoals trouwens de meeste misdienaars. Het percentage dat is doorgestroomd naar een geestelijk ambt, lijkt me uiterst laag. Ik ken er uit mijn tijd maar één. Hoe het dan wél gekomen is? Heel simpel, door Pietje Lansbergen. Bij de pater die ons in de klas probeerde te werven voor de Lazaristen had ik me niet opgegeven. Toen ik een paar dagen later bij de Shell-pomp van Hermes Hent toevallig Pietje tegen kwam - ik noem hem vanaf nu 'Peter' zoals hij zichzelf later noemde - begon hij me uit te leggen dat aan mij een priester verloren zou gaan als ik me niet aanmeldde. Het was echt zijn initiatief en hij speelde op mijn eergevoel. Als misdenaar en met mijn rapportpunten was ik volgens hem een gedoodverfde kandidaat. Hij heeft mij overtuigd en ik vervolgens mijn vader. Peter ging op voor banketbakker. Hij leerde niet zo gemakkelijk, dacht men, en was vooral een fanatieke keeper in het klasse-elftal. Jaren later hoorde ik dat hij vanwege eczeem toch maar is gaan studeren. Hij studeerde in *no time* af als meester in de rechten en werd aangesteld als gemeentesecretaris in Roermond en vervolgens in Den Bosch. Hij bleek een fantastisch mens en een kundig manager. Ik zou graag met hem hebben nagepraat over onze gedenkwaardige ontmoeting van weleer, maar helaas heb ik nooit meer contact met hem gehad. Toen een van mijn studenten stage liep op het gemeentehuis in Den Bosch hebben we via die studente die onze connectie ontdekte, afgesproken elkaar eens op te zoeken. Het kwam er voorlopig niet van en in 2003 overleed Peter plotseling door een hartstilstand. Hij wordt herinnerd als "de minzame Lansbergen" en als een "groot bestuursman". In het stadskantoor van Den Bosch is te zijner ere een plaquette aangebracht met daarop zijn kenmerkende uitspraak *YES*. Dat heeft hij mij toen niet gezegd, wij kenden geen woord Engels in die dagen. Toch is zijn rol in mijn leven in dat ene woord goed samengevat. Op mij heeft hij zijn enthousiasmerende kwaliteiten het eerst toegepast en ik ben er hem eeuwig dankbaar voor. Ik gedenk hem met weemoed.

Missionarissen op bezoek

Terwijl weinig misdienaars tot het priesterschap geroepen werden en ook ik na lange seminariejaren tot een andere keus kwam, waren er vele Meijelse missionarissen. Op gezette tijden kwamen ze op bezoek. Het best herinner ik me de paters Sanders. Zij waren witte paters en liepen, zo uit de Sahara, in wijde witte rokken met een rode fez op het hoofd door het dorp. En de gebroeders Van den Asdonk. Bij de eerste mis van de jongste, Jo, was ik aanwezig. Het was niet alleen zijn eerste mis maar ook de eerste hoogmis in de nieuwe kerk. Rond een neomist, zo heette een nieuwe priester, werd altijd een groot feest gevierd. In de kerk maar ook daarbuiten. De straten werden versierd en de buurtschap van de nieuwe priester vierde volop mee. Mijn vader, Pol van den Brouwer, hield dan als voorzitter van de parochieraad een grote toespraak, midden op straat voor het ouderlijk huis van de nieuwe priester. Later, toen de verbanden kleiner werden en de mensen zoals dat zo deftig heet individualiseerden, sprak hij ons en onze gezinnen toe, bij huwelijken, jubilea en geboortes. Hij deed dat graag, uitvoerig en met verve. Zo herinnerde hij mij al die jaren aan het rijke, roomse, Meijelse leven.

De mensen en de tijden zijn veranderd. Ook in Meijel. De kerk staat nog in het midden van het dorp maar heeft aan aantrekkingskracht verloren. Weinig, steeds minder mensen gaan er naar toe en er gaat weinig, steeds minder van uit. Dat is niet typisch voor Meijel en schuldigen, naast ons allen, zijn er niet. We zullen moeten zoeken naar nieuwe vormen. Sinds ik na mijn pensioen deel uit maak van een parochiebestuur, weet ik hoe moeilijk dat is maar ook hoe noodzakelijk. Als de kerk verdwijnt, verdwijnt de verticale symboliek van het kruispunt. Dan vervliedt het middelpunt. Dan breekt de cirkel.

Jacques Janssen